

DE
ABERRATIONIBUS PHILOSOPHIÆ,
A SUMMIS PLERUMQUE INGENIIS
PROFECTIS.

SPECIMEN ACADEMICUM

Quod

Conf. Ampl. Facult. Philos. Reg. Acad. Aboëns.

PRÆSIDE

FRANCISCO M. FRANZEN,

Hist. Litter. Professore, Reg. & Ord. atque Reg. Acad. Bibliothec.

PRO GRADU

Publico examini modeste offert

OLAVUS ULLBERG,

Angermannus.

In Audit. Majori die 23 Jun. A. MDCCC.

horis ante merid. solitis.

ABOÆ, typis FRENCKELLIANIS.

VIRO

Plurimum Reverendo atque Praeclarissimo

DOMINO MAGISTRO

ION. CAR. GENBERG,

Pastori Ecclesiae in Arnæs meritissimo.

PATRONO SUO OPTIMO

SACRAT.

O. U.

Proemium.

Spectaculum mentis humanæ, e barbarie egredientis, variisque factis circuitibus & anfractibus, fastigium sapientiæ, quod demum se occupasse gloriatur, adtingentis, & jucundissimum est, & homine dignissimum, se præcipue cognoscere debente. Sed est præterea unicuique utilissimum, qui litteris ac imprimis Philosophiæ studet. Inter præcipuos nempe fructus culturæ a te Historiæ Litterariæ hoc referas: si observans, quid & olim scire ac cogitare conati sint homines, limites definias, extra quos excurrens ingenium humanum tenebrosis involvitur tricis: ex longis, laboriosisque erroribus nil aliud reportans, quam persuasionem, homines nihil certum scire.

In consideranda nempe humanæ sapientiæ progressionem non sine dolore observamus: illam sæpe, acerrimis factis conatibus, veritatisque luculento culmine jam prope ad tacto, ad vanas inutilesque amplectendas vel *superstitionis popularis* vel *subtilitatis metaphysicæ* umbras, repente esse relapsam. De quibus philosophiæ aberrationibus, quæ a summis plerumque ingeniis originem ducunt, ut breviter differeremus: temporis ratio, in quo vivimus, novæ sapientiæ studio ferventis, nos persuasit: non quidem inmemores ad plenam & subtilem rei expositionem, nec spatium hujusmodi opellarum, nec facultatem juvenilis nostræ scientiæ sufficere; sed tamen sperantes, vel levisimam hanc adumbrationem non fore omnino inutilem, si lectorem, admonendo saltem, ad rem propius a se examinandam, commovere possit.

§. 1.

Aberrare igitur intelligo philosophiam, cum a proxima & facillima flectitur via, quæ ad scientiam humano ingenio aptam & utilem ducit. Errorem igitur fuisse dicas jam primos ejus passus. Cum Poësi enī conjuncta in fingendis theogoniis & cosmogoniis initio occupabatur. Deinde, ab illa quidem separata, quæstiones tamen agitabat, quibus solvendis intellectus humanus vel maxime excultus non facile sufficit; quæque igitur ut solvantur, hominum interesse non videtur. Qualia sunt problemata de formatione mundi, de primis ejus elementis, de natura demonum, & cetera similia. De quibus rebus, quam vana placuerint philosophis Jonicis, Eleaticis, Pythagoreis somnia: aliis vel ex ovo, quod nox foverat, vel ex aqua, vel ex igne, vel ex atomis æternis, vel ex numeris, mundum formantibus, animam vero humanam vel ætheris vel ignis particulam, vel vaporem esse fabulantibus, variasque alias conjecturas jactantibus: res est nemini ignota, qui vel vestibulum ingressus est Historiæ Litterariæ.

Quamvis autem & incredibile & stultum esse videatur, homines, antequam vel moralia vitæ præcepta satis definierint, vel mechanicum rerum naturalium usum didicerint, divina & cœlestia explorare voluisse mytheria: facile tamen & causa hujus facti, & utilitas ejus, ad hominum mentem formandam valens, unicuique apparent. In considerandis nempe conatibus ingenii humani occupatos, hoc nos consolabitur, errores ipsos ad veritatem indirecta sæpe duxisse via.

Causa igitur maturæ hujus antiquissimorum Philosophorum in disquisitiones physico metaphysicas intentionis, admiratio fuit universi, structuræ suæ magnificentiæ sensus eorum percutientis: quæ scilicet admiratio ad explorandum, unde hæc orta sit machina, proxime ducebat. Dei vero creatoris notio tam est sublimis & abstracta, ut ad illam se mox extollere animus mortalium haud valeret. Tandiu tamen in construendo ex
variis

variis elementis variisque modis universo pueriliter ludebat: donec grandem illam inveniret ideam mentis sapientissimæ & potentissimæ, quæ artificium mundi, ingeniosissime excogitatum, perfectissime effecerit: ita scilicet progrediente philosophia, ut, hypothesebus absurdissimis primum seducta, in altissimam, verissimam & utilissimam, quam humana ratio unquam formare posset notionem, tandem incideret.

§. 2.

Cujus theoriæ, vel Anaxagoræ, vel magistro ejus Hermotimo debitæ, Socrates deinde practicum fecit usum: Theologiam istam sublimem ad novam doctrinam ita applicans, ut ostenderet, sapientissimum illum & potentissimum artificem pulcherrimæ rerum naturæ, optimum simul esse & justissimum humani generis legislatorem & gubernatorem, qui ad felicitatem virtute in terra quærendam, perfectam autem in vita futura sperandam, hominem, & ratione & sensibus ornatum, destinaverit. Qua igitur doctrina summa omnis philosophiæ humanæ continebatur. De cujus quidem fundamentis postea acerrime certatum est, hodieque certatur, ac olim forte certabitur. Cujus tamen asserta, talem & veritatis & utilitatis speciem præ se ferunt, ut quisque sanæ compos mentis ea mox intelligat approbetque, & quisque probus iis consequenter vivere studeat.

Jure quidem neges, in orbe litterario melius quam in politico consultam esse rem, quæ & nuper agitata est, de æterna efficienda pace; quæ neque existet unquam, neque si existeret, utilis foret. Nam & nimis diversa sunt hominum ingenia, quam ut plene consentire possint, nisi omnino torpescant; & torpescerent certe, nisi pugna sententiarum animos disjungeret & agitare. Primas tamen lineas rerum, humana cognitione describendarum, ita definiisse philosophia ista Anaxagoreo-Socratica nobis videtur: ut si in illis depingendis

(coloribus nempe e naturæ inexhausto penu conquiritis) posterior philosophia potius fuisset occupata, quam in novis fingendis metaphysicæ chimæris: citius forte perfectum fuisse opus humanæ sapientiæ, speremus: in animo scilicet hominis rationalis & liberi imaginem auctoris harmoniæ, in universo elucentis, ostensuræ.

Cum nempe rerum creaturarum consideratio ideam divini numipis in hominum mente informasset: nihil sane erat magis idoneum, quam ut artificium diligenter examinarent, antequam artificis naturam & consilia occultissima explorare frustra conarentur; atque ut terrestris orbis, in quo versabantur, innumeras & maxime admirandas res sensibus eorum ubique oblatas, cum cognoscere tum adhibere studerent, antequam in cœlestes evolare regiones, nubesque Ixionæas amplecti, stulti laborarent. Deinde cum idem naturæ adpectus, qui sapientiam auctoris prodiderit, etiam bonitatem ejus ostenderet, consilium suum homines felices reddendi in omni re creata manifestantis: quid facilius esse debuit? quam mox intelligere: se felicitate isto, modo & ordine, quem natura & ratio præscribunt, adhibito, temperanter & juste, hoc est honeste, (quod scilicet Socrates docuerat,) frui debere, potius quam de verbo honesti certare; humanamque naturam, cum sensuum tum rationis participem, neque ad bestiarum neque ad dæmonum societatem esse intrudendam.

Denique cum in solvendis quæstionibus philosophiæ & theoreticis & practicis observationem haud difficilem occurrere oporteret: mentem humanam nec sine sensuum ministerio, qui materiam colligant, nec sine rationis imperio, quæ eam ordinet, in rebus cognoscendis aliquid præstare posse: expectandum erat, ut ad provinciam accurate definiendam viresque diligenter acuendas cum sensualis, tum rationalis facultatis, potius sese applicarent philosophi, quam vel unius solam adhibere vim, altera rejecta, vel omnem destruere cognitionis humanæ veritatem, & tota sublata rerum natura, id
efficere-

efficere tentarent, ut mens humana non nisi vanorum phantasmatum ludibrium haberetur.

§. 3.

Sed quamvis hæc philosophandi via & proxime patere videatur, & a Socrate satis distincte esset indicata; primos tamen & præcipuos ejus discipulos, si Xenophontem excipias pulcherrimum disciplinæ Socraticæ exemplum, ab eo aberrasse & eo longius aberrasse, quo grandiori vel acutiori excellent ingenio, non sine dolore quodam videmus. Tantum nempe est in hominum ingenio novitatis studium, ut ejus captandæ gratia & verum & justum & pulchrum sæpe corrumpant. Quia ipsius virtutis forma mutanda est, ut, vestis instar benigne, novitate placeat. Quam nimirum cum Socrates & gratiis humanissimis ornatam, & rationi acceptissimam finxisset; proximi ejus successores, unus in voluptatis luxuriosæ speciem, alter in rigidæ immanitatis agrestem figuram, utrinque in extrema decurrentes, mutarunt. Aristippum loquor & Antisthenem, homines & animo & moribus quam maxime sibi contrarios: quorum ingenia, vasorum instar dissimili fuce tinctorum, quæ vinum excellentissimum diverse corrumpunt, calocagathiam Socraticam ita depravaverunt: ut ille pulchritudinis studium, quam veluti externam virtutis speciem Socrates commendaverat, in sensuum titillationem converteret, voluptariæ disciplinæ auctor; hic autem moderationem vel sophrosynen, quam cum justitia perfectam constituere humanitatem Socrates docuerat, præter modum extensam, in feritatem usque traduceret, Cynicorum philosophorum parens.

Quæ igitur deflexio virorum, ingenii egregia, etsi diversa, laude insignium, litis fuit principium pertinacissimæ, inter Stoicos & Epicureos agitatæ, atque etiam hodie renovatæ: quæ, summis licet & innumeris cum sagacitatis tum doctrinæ laboribus explicata, an aliter tamen dirimi possit, quam

revertendo utrinque ab extremis ad medium locum, in quo Socrates virtutem & felicitatem connexam, homini æque sensibili ac rationali, natura ducente, quærendam, collocaverat: dijudicandi potestatem sagacioribus relinquimus (*). Minus tamen damnoſa hæc philoſophiæ moraliſ aberratio erat, quam primo adſpectu videatur. Nam eſſi indubium ſit, & Epicuri & Zenoniſ de virtute doctrinam in mores civium magnam exſeruiſſe vim: ita tamen manifeſta eſt honeſti ac turpiſ differentia, ut præ ejuſ ignorantia homineſ raro peccent. Qui igitur in deſiniendo honeſto maxime diſcrepant, eoſ in illo eligendo proxime conſentire ſæpe videmus. Et Stoicorum & Epicuræorum diſciplina in Romana gente acerrimoſ invenit propugnatores; ſed quamvis illa præcipue cum forti ejuſ & aſpero animo congrueret: hæc tamen inter cauſſas fuiſſe, quæ mores ejuſ corrumperet, vix dici poteſt: erant enim plerumque Epicuræi virtutiſ exercendæ eo magiſ ſtudioſi, quo ſuſpectior Theoria eorum civibuſ videretur.

§. 4.

Multo autem periculioſior erat declinatio philoſophiæ theoreticæ, ab excellentiſſimiſ profecta ingeniſ, duorum præcipue virorum, qui ſemul inter philoſophoſ Græcoſ nominati fuerant, atque deinde, non Romanorum tantum animiſ, luxuſ, vitiſ & ſuperſtitione fractiſ & corruptiſ, ſed ſurgentiſ etiam e barbarie novarum gentium ingeniſ, auctoritate, tyrannidiſ ſimiliſ, inter ſe diviſi per plurima ſæcula dominati ſunt; Platonis dico & Ariſtoteliſ. Quorum ille grandeſ & ſublimeſ ſingendo hypotheſeſ, hic vero formeſ rerum, menti impres-

(*) Doctrinam morum Socraticam cum Kantiana ita poſſe conciliari, ut hæc formeſ, illa vero materieſ honeſti conſtituat: exiſtimanuſ. Quam vero ſententiam explicandi hic non eſt locuſ.

impressas humanæ, in latibulis ejus diligenter scrutando, acutissimeque scindendo, & subtilissime definiendo, philosophiæ novos aperuit campos: ubi, dum illa exspatiaretur, multos quidem detegebat claros & amplos adpectus, sed in errores etiam facile inducta tenebrisque circumdata, vel phantasmata persequabatur, vel tricus se irretiebat.

Celeriter igitur ad res extra hominum vitam & captum positas contemplandas philosophia revertebatur, quam Socrates e coelo deduxerat. Præcipuus nempe ejus discipulus, Plato, magistri sui sobriam philosophandi rationem haud fervans, sed animi sui non magis subtili quam poëticæ vi indulgens, argutiis ingenii & figmentis phantasiæ excogitandis & ornandis potius quam judicii acumine ad diligentem rerum experientiam applicando, philosophiam persequi studuit.

Minime quidem magni hujus nominis gloriam obsecrare intendimus: vanissimum id foret conamen, commanem novandi opinionem. Non sane possumus, quin sublimitatem ingenii Platonici, vel e sphaera mortalium disparentis, vehementer admiremur. Fateri tamen nos oportet, illas ipsas hypotheses, quarum ingeniosissima excogitatio totam philosophiæ lux fabricam constituit, de dæmonibus naturæ munera disponentibus, de animo humano olim eorum socio, de ideis innatis, solis veritatis fontibus, de virtute, libertate & felicitate animi, diruptione corporei carceris obtinenda, & quæ ceteræ sunt, nec principiis humani cognitionis unquam posse firmari, & facillimam aperuisse viam ad errores fanaticos, turpissimumque philosophiæ abusum. Quis scilicet ignorat, quanta fuerit sæculo secundo post Christum exorta humani intellectus perturbatio: a philosophis efficta Neoplatonicis, qui hypothesebus istis Platonis miseram inseverant superstitionem: e Theologica & Phytica ejus doctrina Theurgiam & magiam, e morali autem disciplina præcepta, quæ & naturæ humanæ contraria & civitati noxia essent, facili derivantes via? Cum qua spuria platoniciæ philosophiæ filia, Alexandria nata, novus Pytha-

Pythagoreismus se confociabat: alius philosophiæ error, a summo oriundus ingenio. Ex abstrusa scilicet de monade, dyadem definiente, Pythagoræ doctrina, (quæ forte, si recte explicetur, cum lanissima nostra de ratione, materiam formante, sententia facile concilietur), turpis & absurda exorta erat superstitiõ, quæ numerorum mystica vi, & arcana naturæ explorare, & miracula efficere se posse jactabat. Cujus coryphæum Apollonium Tyaneum nominasse sufficiat: ut harmonia intelligatur, quæ novorum Pythagoræorum vertiginem cum somniis Neoplatonicis conjunxit.

Longum foret ac inutile, & ridicula & miseranda enumerare perversæ hujus, e duplici delirio conflatæ, philosophiæ asserta, quibus non plebs modo, sed optimates etiam, principes ac eruditi, assensum præbuere: persuadentes sibi v. c. se posse, adhibitis obscuris verborum peregrinorum, maxime Ægyptiacorum formulis, spirituum commercio & auxilio uti, atque e corpore, jejuniis & plagis cruciatio, ad divinam resurgere lucem. Vix crederemus, tempore jam Antoninorum, infelicem hanc mentis pestem, per totum orbem Romanum, qui tamen litterarum luce adhuc erat præclare collustratus, se dispersisse: nisi recentissimum tempus idem renovasset phænomenon. Digna fortassis foret, quæ propius consideretur, comparatio errorum fanaticorum, in quibus aureum Antoninorum sæculum cum nostro, non minus splendenti, mire congruere videtur: si illam instituere tempus & consilium nobis permitterent, Cagliostro v. c. cum Apollonio, Dæmonologiam Svedenborgianam cum Neoplatonica, statuarumque miraculosas creditas vires cum celebratis magnetismi animalis portentis collataris.

Quæ igitur philosophiæ corruptio deinde non modo in tenebris mediæ ævi fortiter invaluit, sed renascente etiam luce, egregios litterarum restauratores, Marsilium Ficinum, Joh. Picum, Reuchlinum ceterosque contagione sua attingebat: sæculis autem 16 & 17 artes renovabat Theurgicas & ma-

& magicas, a Theophrastis & Alchemistis, quorum princeps erat famosus ille Theophrastus Paracelsus, exercitas; atque vel hodie non ita disparuit, quin passim in systematibus philosophorum vestigia ejus observentur.

§. 5.

Altera autem præcipua philosophiæ antiquæ aberratio, quæ eodem tempore parique passu, sed alia via, animos hominum seducebat, non minori quamvis dissimili ingenio, quam quo Plato eminebat, originem suam debet. Perturbationis nempe metaphysiæ, qua philosophi Scholastici progressum ingenii humani per plurima sæcula impediabant, in gyro quæstionum astrularum & fatilium illud circumagentes, principium ab Aristotele esse derivandum, subtilissimo & acutissimo omnium philosophorum: æque constat, ac indubium est: merita ejus de toto fere scientiarum cyclo esse immortalia; atque illud ipsum cogitationis humanæ organon, quo maxime abusi sunt perversi ejus imitatores, ita feliciter ab eo esse inventum, ut illud totum mutare ne novissimus quidem & audacissimus philosophiæ convector Kantius tentaverit. Per omnem autem philosophiæ Scholasticæ silvam, obscuram illam tricarumque plenissimam Lectorem ducere, ut monstruosum ejus e germinibus Aristotelicis ortum ostendamus, eo minus attinet, quo notior est res, aptiorque ad fastidium animi cujusque liberalis movendum.

§. 6.

Erumpentis demum ex angustiis hisce tenebrosis ingenii humani libertatem, cum litterarum elegantiorum studium veterumque auctorum Græcorum & Latinorum lectio, tum empirica philosophandi ratio, a Bacone feliciter commendata, restituerant. Ita tamen in examinanda rerum, quæ sensus movebant, natura, colligendaque materia cognitionis, illud sibi

haud placebat, ut non rursus ad nova construenda systemata, quæ sine terrestri fundamento in cælum usque surgerent, temere properaret. Quæ recentioris philosophiæ repentina aberratio, quanti adscribenda est ingenii conatui! Quis ingentem & excellam Cartesii mentem non admiretur: qui abjecta omni rerum antea cogitarum notitia, e primo cogitandi principio, conscientia sc. & evidentia cogitationis suæ, omnem & cœlestium, & terrestrium rerum rationem, veritatem & nexum evolvere audacissime instituebat! Quam igitur phantasiæ suæ fabricam, aëriam quidem sed grandem & splendidam, adstupentes: ad indulgendum quidem audaciæ tam sublimis ingenii facile movemur; errores tamen turpes & noxios, ex hypothesibus ejus natos, non sine indignatione recordamur. Egoismus ille philosophicus, Bekkerianismus, Fanatismus, Spinozismus, Idealismus, ac quæ cetera sunt nomina monstrorum, philosophiæ nomen præ se ferentium, e Schola prodierunt Cartesiana. Quorum unicum tantum, doctrinam nempe de miraculoso & immediato Dei & spirituum cum animis hominum commercio, a fanatico sed subtilissimo Poireto ex principiis philosophiæ Cartesianæ acutissime vindicatam, digito monstrasse sufficiat: ut appareat, quibus erroribus summa ingenia, si nimio extra circum humanæ sapientiæ excurrendi studio indulgent, periculolas aperiant vias.

§. 7.

Paucis denique illustrissimi, quod jam exit sæculi, philosophiam attingamus: quæ, ut in eodem fere, ac antiqua Græca, versata est circulo, sic declinationes suas, non minus quam illa, a conatibus derivat summorum virorum: qui in ultima inquirenda humanæ cognitionis principia subtilissimam mentis aciem acerrime intenderunt.

Quatuor præcipuæ sunt viæ: in quibus cum altissima ac splendidissima, tum etiam nubibus densissimis facillime obvoluta

luta

luta ascendit juga: quarum unam *idealem*, alteram *sensua-*
lem, tertiam *scepticam*, quartam *criticam* appellare mihi liceat.

Idealis philosophiæ error, ut olim a *Platonis*, sic recen-
tius a *Leibnitii* sublimi phantasia originem ducit. Uterque
nempe, cum & fallaciam & inconstantem & mancum admodum
atque non nisi singularem esse rerum cognitionem, quæ sen-
suum ope acquiritur, sentirent, ideas menti humanæ insitas
sola esse veritatis germina contendebant. Leibnitius autem, lo-
co fictionis Platonicæ de animi humani ante ortem terrestrem
inter dæmones vita, celeberrimam de harmoniâ mentis & cor-
poris præstabilita, omniumque rerum e monadibus simplicissi-
mæ naturæ, triplicis vero generis, formatione, hypothesein sub-
stituit, ut originem idearum universalium & necessariorum,
quas ultima & unice vera habuit principia humanæ scientiæ,
probabilem redderet. Qui novus Platonismus, quamvis ean-
dem intellectus humani perturbationem ac antiquus ille, in
superstitionem turpissimam mutatus, cavente id sæculi nostri
genio, non genuerit: ea tamen cognitionis fundamenta con-
stituit, ut si in illis philosophi stetitissent, ipsi sibi consentanei,
omnem abjecissent sensuum experientiam & naturæ scrutatio-
nem: quibus tamen præsertim, præclaram, qua ævum no-
strum eminet, lucem deberi, ne Scholastici quidem recentio-
res negare pergent.

§. 2.

Detrimentum vero, ab hac philosophiæ declinatione ita
timendum, si a natura rerum empirice examinanda hominum
mentes averterit, altera de origine veritatis Theoria, Leibni-
tianæ cœva, eidem vero ex omni parte opposita, feliciter
impedivit. Lockianam intelligo philosophiam, quæ simplices
sensuum perceptiones omnis humanæ cognitionis unica esse
principia statuit: universales autem rationes ex singularibus
illis sensuum formis, mechanica quadam rationis ope, modifi-

carī afferuit. Quæ philosophia, quamvis duabus egregiis inter ceteras emineat laudibus, una quod sit plurimorum intellectui facillime probabilis, altera quod applicatio ejus ad scientias empirice tractandas facta, & naturæ cognitionem, & artium perfectionem, generisque humani culturam, novissimo sæculo egregie omnino auxerit: infirmitatis tamen cujusdam, e minus subtili & solida systematis structura oriundæ, non hodie demum ab adversariis accusata est: qui scilicet contenderunt, summas & gravissimas humanæ mentis notiones in Theoria Lockiana isto carere necessitatis & universalitatis fundamento, quo sublato, & veritatis & virtutis ædificia vacillent & ruant, necesse est. (*) De qua quidem re non disputabimus: varia philosophorum systemata nec convellere nec firmare conantes, manifestos tantum errores, vel e præclarissimis enatos, indicantes. Dolemus autem, Lockii etiam popularem philosophiam, non modo in esoterico Metaphysicæ sacrario subtiliores mentes, unam in materialismum, alteram in idealismum, tertiam autem in scepticismum induxisse; sed in exoterico etiam vulgi vestibulo opinionibus maxime periculosis januam aperuisse. Quales sunt de naturæ pantheismo, de animi humani nec liberi nec immortalis mere physica fabrica, de voluptate sensuali, honestum constituyente, ceteræque cum ad deismum tum ad atheismum ducentes sententiæ: quæ Gallorum præcipue Epicuræorum elegantibus scriptis dispersæ, & virtuti & religioni non parum adtulere damni. Illas vero Lockiana Theoria esse fundatas, ut multis demonstremus, nec tempus linit, nec id necessarium ducimus: cum in cujusque oculos statim cadat, philosophiam, quæ rationalem hominis facultatem a sensuali definitis non separat

(*) Vide Dissertationem subtilissimam & eruditissimam. "Om Anledning, Hufvudinnehållet och de sednare Framstegen och Förbättringarna af den Critiska Philosophien," in ephemeridibus Litterariis (Literatur-Tidning), a G. A. Silversholpe editis, occurrentem.

rat limitibus, in materialismum facile aberrare. Videtur igitur Lockius, plurimas quidem Theoriæ suæ sequelas non suspicatus, ipse tamen sibi consentaneus, usque eo procedere, ut libertatem mentis humanæ tollat, mechanismo quodam psychologico eam subjiciens: unde ceteri de morali hominis natura errores facile suat oriundi.

§ 9.

Gravissimum autem & sibi & omni philosophiæ Lockianismus peperit hostem in *Scepticismo*: quem tertiam in illa philosophiæ in hoc sæculo aberrationem, jam indicavimus. Illi nempe hunc esse intitum, Humiumque hujus auctorem Lockio ita consentire, ut cum eo omnes humanæ mentis ideas e simplicibus perceptionibus esse compositas contendat, hæc autem ipsa cognitionis elementa nil præter nudas esse magines assrat, cum nexus rerum ipsarum cum ideis nostris nunquam probari possit: cuique facile apparebit, qui progressum philosophiæ recentioris attentam persequatur mente.

Quæ dubitatio, subtilissimis confirmata argumentis, et si, omni sublata cognitionis nostræ certitudine, præcipua & virtutis & religionis fulcra se convulsuram minaretur: minus tamen alacriter eam oppugnare philosophi recentiores studere, a severioris metaphysiæ studio ad popularem & eclecticam philosophandi rationem abrepti: donec *Critica* philosophiæ auctor surgeret, ut vaferrimum hunc veritatis hostem, populari invincibilem rationi, scholasticis debellaret armis.

§. 10.

Professæ autem est novissima hæc philosophia, se non Scepticismum modo, sed etiam Dogmatismum, cum rationalem tum empiricum, Crisis suæ transcendentalis vi penitus esse everfuram, politisque novis firmissimisque veritatis fundamentis templum esse erecturam, ubi ratio humana e sui conscientia,

tia, cum phyficarum tum moralium rerum æternas evolveret leges, omnem noſtram & mundi ſenſibilis & animi humani & divini numinis cognitionem ita definiens, ut intricatæ omnes de iſtis quæſtionibus philoſophorum lites in perpetuum eſſent ſolutæ, paxque æterna orbem metaphyſicum pulcherrime illuſtraret. (*)

Quibus promiſſis an ſatiſfecerit: non eſt apud nos, nec hujus temporis judicandi potestas. Omnes autem videmus, pacem illam univerſam ac perpetuam, in orbe philoſophorum efficiendam, ita parum adhuc eſſe conciliatam, ut ipſi heroes Kantianæ philoſophiæ inter ſe de primo ejus principio, definitione ſcilicet objecti omnis humanæ cognitionis, (*das Ding an ſich* eſt verbum litis), acerrime & perturbatiſſime in tenebris pugnent ſeque invicem male intellectæ Kantii ſententiæ accuſent. (**) An vero

(*) "*Bis auf die Erſcheinung des Systems eines einzigen Mannes, das nun für die Ewigkeit gilt, haben nicht nur alle denkende Köpfe die principien der prächtigen Wahrheit vergebens geſucht; ſondern in dem System dieſes einzigen Mannes iſt auch nicht eine einzige irri- ge Behauptung.*" Hæc ſunt verba Beckii, præcipui Kantianæ Philoſophiæ interpretis. Vide præſamen ad commentarium ſuum metaphyſicæ Morum Kantii. Cfr. Götting. Anzeigen 1798, St. 179.

(**) "*Kein einziger unter Kants zahlreichen Nachfolgern hat bemerkt, wovon eigentlich geredet werde. Kant iſt bis jetzt ein verſchloſſenes Buch, und was man aus ihm herausgeleſen hat, iſt gerade dasjenige was in ihm nicht paſſt, und was er wiederlegen wollte.* Sic Fichtius urget in Philoſophiis ſuis ephemeridibus. Vid. Algem. Liter. Zeitung 1798, No 9, p. 67. Beckius autem, cujus interpretationem ſententiæ ſux Kantii ipſe veriſſimam eſſe declaravit, contendit: & Reinholdium, (quem præcipuum Criticæ philoſophiæ poſt ipſum auctorem decus & lumen olim habuerunt, qui autem deinde totam ſuam philoſophandi rationem erroneam fuiſſe, ingenue confes- ſus eſt, Fichtii egoiſmum rationalem, ſi ita loqui licet, unicum eſſe veræ philoſophiæ fundamentum affirmans), hunc ipſum, & non intel- lexiffe, quid præcipue philoſophia iſta transcendentalis intenderet. V. Göt. Anz. 1798 l. c. p. 1778. Omnibus præterea, qui politicas le-

vero inter errores philosophiæ, a summorum ingeniorum subtilissima intentione oriundos, Idealismus, Atheismus, Egoismus Critici, de quibus hodie loquuntur, jam referendi sint: id dijudicare temere non properemus. Cum tamen mentium juvenilium, per scholasticum terminorum labyrinthum perturbatim actarum, eoque gyro ab omni alia utili cognitione abreptarum, confusio quasi epidemica notissimus sit crisis hujus philosophiæ effectus, quem etiam defensores Kantianismi æquiores ingenue fateantur & dolent: non injuria nobis videamur Kantii quoque subtilissimum & acutissimum ingenium ejusdem accusare culpæ, ac cetera splendidissima philosophiæ lumina: quæ, oculos fascinando turbæ imitatorum, in devia illam seduxerunt nec expectata præcipitia.

§. II.

Levissimam hanc delineationem præcipuarum philosophiæ aberrationum, a summis profectarum ingeniis, ne caussarum inquisitione illustremus, variisque depingamus exemplorum & animadvertionum coloribus, opellæ hujus cancelli nos prohibent. Ne autem eo crimine gravemur, quod laudes immortales cum summorum philosophorum, tum ipsius philosophiæ detrahere conati simus: duas addemus observationes, quæ, speramus, ista nos exuent culpa. Primum igitur & ex historiæ testimonio & ex psychologicis rationibus esse probatum, existimamus: aciem mentis humanæ, similiter ac oculorum, quò vehementius intenditur ad res longissime remotas acerrime perspectandas, eo facilius perturbari: tamdiu nempe fatigatam, donec in falsa requiescat imagine. Egregie dicit Poëta noster immortalis Kellgren in carmine suo præclaro de ingenio-

gunt ephemerides, Hamburgi editas (Hamburger - Correspondent), declarationes notæ sunt, a Kantio & Fichtio contra se invicem factæ.

geniorum infania (*): quo altior est mons, in quam ingenium adleendit, eo profundius esse sub eo præcipitium; quam ob rem, Cicerone observante, nullum fere unquam magnum ingenium fuit sine aliqua mixtura dementiæ. Quod quidem non in philosophia tantum, sed etiam in poësi observare licet: excentrica enim fere sunt magna ingenia, Ariosti v. c. Shakespearii, Miltonis, Klopstockii ceterorumque summorum poëtarum. Quare illi ipsi viri, qui litteras & artes ad summum evexere fastigium, eas simul in periculum imminens præcipitis ruinæ induxere. In qua tamen re animadvertendum est, culpam corruptionis & perturbationis, cum poësitum philosophiæ, auctoribus ipsis summi ordinis non tam esse attribuendam, ut non potius in affectas & imitatores eorum præcipue sit devolvenda.

Deinde, tristiores quidem exponere videamur philosophiæ picturam, non modo in intricatas sæpe ac futiles disquisitiones sese implicantis, & in umbrarum inanum sectationes declinantis, sed omni etiam tempore in eodem fere circulo versantis, iisdem occupatæ quæstionibus, in eisdem relabentis errores. Neque diffitemur, consilium nostrum fuisse, ut ostenderemus recentioris philosophiæ progrediendi rationem eandem fuisse ac antiquæ. Utraque nempe ab hypothefibus Physico-Metaphysicis, hæc ducibus Thalete & Xenophane, illa Cartesio & Spinoza, egressa est: utraque in bivium incidebat, ubi vel rationalem Platonis ac Leibnitii, vel empiricam Democriti & Lockii viam sequeretur: utramque deinde in utriusque viis Scepticismus Pyrrhonis & Humii offendeat; quem ut effugerent, per eclecticismum & syncretismum vagabantur, unde postea, Aristotelis & Kantii auctoritate reductæ, in scholasticam errarunt silvam: ubi, definitis a summis ingeniis semitis, ultima omnium rerum principia, demum erant affecturæ,

(*) Man åger ej fuisse för det man är galen.

turæ, in tenebrosum autem distractæ sunt terminorum lusum. Qua tamen expositione conatum metaphysicorum, Historiæ Litterariæ testimonio sufficienter probata, vel dignitatem deprimere Philosophiæ, sublimis omnino scientiæ, omniumque summæ, quippe quæ principia & veri & boni & pulchri constituere studeat, vel progressum ejus cum Græcarum litterarum aureo ævo, tum nostro imprimis sæculo factum negare haud velimus. Quamvis nempe sæpe erraverit, & sæpe sit in vestigia sua reversa, processit tamen, circulari quadam ratione: erroribus ipsis eam promoventibus, & reversione novam & meliorem detegente viam.

Læti igitur speramus, novissimam quoque philosophiæ aberrationem, si hoc nomine fervorem Metaphysicum, quo Kantii, Fichtii, Reinholdii meditationes orbem implevere litterarium, appellare jam liceat, humano ingenio haud inutilem fore: quippe quam novos ei aperuisse rerum adspectus, æquus quisque haud denegabit. Atque si vel illis concedamus, qui contendunt, Kantianismum ad destruendum magis, quam ad ædificandum esse aptum: non tamen dubitamus, quin philosophicus ille Germanorum fanaticismus, æquè ac politicus Gallorum, ipsa sua vastatione humano generi beneficus olim fiat: divina sc. providentia mundum moralem non secus ac physicum turbinibus & procellis animante & restaurante.
